

BEVEZETÉS A FILOZÓFIÁBA

13. évfolyam (Évi óraszám: 37 óra)

Célok és feladatok

A bölcsesség a mindennapi élet része, természetesen nem a nagy filozófusok tanításainak ismerete, hanem a bölcsesség életirányító funkciója értelmében. Ezért fontos, hogy a felnövekvő ifjúság ismerje meg a bölcsélet és az élet kapcsolatát.

A filozófia a hagyományos filozófiai felfogás szerint a valóság egyetemes és mindent átfogó horizontjában „gondolkodik” a létről. A teljesség felől és a teljesség megértésének igényével közelít a létezőhöz.

Globalizálódó korunkban a filozófia jelentősége nő, mert segíthet a tájékozódásban, világméretű megteremtésében, az információövezet célszerű szelektálásában és felhasználásában.

A tantárgy tanítási anyagának megjelölése a filozófia meghatározásának nehézségéből adódik. Nem létezik egy igaz filozófia, hanem csak kérdések vannak, melyek nagy része állandó; és válaszok, melyek az emberi gondolkodás történetében igen különbözők. Jaspers szerint a filozófia úton-levést jelent. Létjogosultságát ma is az ember azon értelmi-érzelmi igénye adja, mely a világmindenség egészének megértésére irányul. (Ez igaz lehet akkor is, ha éppen a megértés lehetetlenségével szembesülünk.) Ennek az igénynek a felkeltésére, illetve megerősítésére a középiskolában már lehetőség és szükség van.

A középiskola záró évfolyamán, az érettségi évében, heti egy órában a tantárgy célja természetesen nem lehet az, hogy a tanulók részletes és alapos ismereteket és tájékozottságot szerezzenek akár csak az európai filozófiai gondolkodás két és fél évezredes fejlődéséről, problémáinak mérhetetlen gazdagságáról, az utóbbiak megoldására tett megújuló erőfeszítések során felhalmozódott páratlan szellemi tőkéről.

A megvalósítható célnak ennél sokkal szerényebbnek kell lennie.

A tanulók szerezzenek tapasztalatokat a filozófia sajátos, az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különböző gondolkodásmódjáról.

Alakuljon ki bennük az emberi léttel kapcsolatos kérdések feltevésének és az önálló válaszkérésnek a képessége; ébredjen fel bennük az igény, hogy felismerjék saját koruk lényegi problémáit és reflektáljanak a felvetődő kérdésekre.

Ismerjék fel a filozófiának a különböző, más emberi szellemi területeket integráló és szintetizáló szerepét, értékhordozó voltát.

Ismerjék fel azt, hogy a filozófia a közös európai kultúra egyik pillére.

Alakuljon ki a tanulóknál az egészséges kritikai szemlélet és a tárgyyszerű, indulatmentes vitakultúra. Sajátítsák el a logikus érvelés, a vitatkozás szabályait. Szerezzenek tapasztalatokat arról, hogy mit jelent a különböző nézetek és vitapozíciók tisztelete, a tolerancia. Tudatosuljon bennük, hogy a vita alapja az alternatívák számbavétele és a választás szabadságának, a szabadság korlátainak tudomásulvétele.

Ismerjék fel a tanulók, hogyan segítheti mindennapi életüket a filozófia és a tudomány.

Jussanak el annak felismerésére, hogy a filozófia nagy problémái örök emberi kérdésekből fakadnak, s így a régi korok filozófiai nem poros bölcseségek, hanem általános emberi problémáink.

Lássák be, hogy a filozófiai kérdések és a rájuk adott válaszok morális tartalmakat is hordoznak, s hogy minden embernek állást kell foglalnia az erkölcs kérdéseiben.

Tudatosuljon bennük, hogy az a hiteles személyiség, akinek a gondolkodása, a szavai és a tettei szinkronban vannak.

A tantárgy számára adott szűk lehetőségek arra elegendőek, hogy a tanulóknál felébredjen az érdeklődés a filozófia iránt. A fent leírtak megvalósulása jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az érettség nyilvánított tanulók erkölcsileg felelősen gondolkodó, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségekké váljanak.

A tanár a tanulóknak és az iskola sajátosságainak megfelelően dönthet arról, hogy a kultúrtörténeti súlypontú, az interdiszciplinaritást hangsúlyozó, kronologikus, problémacentrikus felépítésű (1) tantervet választja, vagy a hagyományos filozófiai diszciplínák felől közelítő, tematikus felépítésű (2) koncepcióját követi.

Fejlesztési követelmények

A filozófiai gondolkodás egyrészt olyan kognitív készségeket tételez fel, mint a problémamegoldó gondolkodás, az érvelési technikák ismerete, a logikus gondolkodás eljárásainak alkalmazása (analízis, szintézis, dedukció, indukción), másrészt olyan integratív képességeket, melyek végül a legmagasabb rendű műveltségben, az önálló ítéletalkotásban nyilvánulnak meg. A logikus gondolkodás tizenkét év alatt kialakult igénye és képessége és az elsajátított ismeretek a filozófiaórákon teljességükben megmutatkozhatnak.

Egy-egy filozófiai probléma felvetése és annak kifejtése történhet beszélgetés, vita, szövegértelmezés formájában, az esszé vagy az értekezés műfajában, szóban és írásban. A kifejtés feltétele tehát a nyelvi kultúra megléte, az argumentációs készség, az összefüggések meglátása a különböző felvetésekben, valamint a személyes állásfoglalás megfogalmazásának igénye. Ha egy filozófiai szövegrészlet a filozófiai probléma felvetésének és kifejtésének a kiindulópontja, akkor előtérbe kerül a szövegelemzésnek, a különböző lehetséges szöveginterpretációk kifejtésének, a gondolatok logikájára való utalásnak, az időbeli tájékozódásnak, az értékelésnek a képessége.

A tanulói megnyilatkozásnak bizonyítania kell a nyitottságot a különböző gondolatrendszerek befogadására, az önálló kérdésfeltevés képességét és a személyes állásfoglalás kialakításának igényét. Filozófiai szövegek értelmezése esetén a problémafelvetés, a kérdések megfogalmazása és a különböző megközelítési módok nyújtanak lehetőséget a készségek értékelésére.

KULCSKOMPETENCIÁK

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
1. Anyanyelvi kommunikáció	A kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezésének és értelmezésének képessége a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján – a munkahelyen, otthon és a szabadidőben.	<p>Az alapszókincs, a funkcionális nyelvtan és stílusok, valamint a nyelvi funkciók biztos ismerete.</p> <p>A verbális interakció különféle típusainak (beszélgetés, interjú, vita stb.) és a különféle beszélt nyelvi stílusok és regiszterek fő jellemzőinek ismerete.</p> <p>A kommunikációban használt paralingvisztikai eszközök ismerete (a beszédhang minőségével kapcsolatos jellemzők, arckifejezések, testtartás és gesztusok rendszere).</p> <p>Az irodalmi szövegfajták (mese, mítosz, legenda, vers, lírai költemény, dráma, novella, regény) és fő jellemzőik, valamint a nem irodalmi szövegfajták (önéletrajz, pályázat, beszámoló, cikk, esszé, beszéd stb.) és fő jellemzőik ismerete.</p> <p>Az írott nyelv fő jellemzőinek az ismerete (hivatalos, hétköznapi, tudományos, zsurnalisztikai, bizalmas stb.)</p> <p>A nyelv és a kommunikációs formák időhöz, földrajzi, társadalmi és kommunikációs környezethez való kötöttségének és változatosságának felismerése.</p>	<p>Különböző üzenetek közlése írásban és szóban, illetve azok megértése vagy másokkal való megértetése változatos helyzetekben, különböző céllal. A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó különböző szóbeli üzenetek meghallgatását és megértését, valamint a tömör és világos beszédet foglalja magában. Idetartozik az üzenetátadás sikerességének megfigyelése, valamint beszélgetések változatos kommunikációs kontextusokban történő kezdeményezése, folytatása és befejezése is.</p> <p>Különféle szövegek olvasása és megértése a különböző céloknak (információszerzés, tanulás vagy szórakozás) és szövegtípusoknak megfelelő olvasási stratégiák alkalmazásával.</p> <p>Különböző típusú és különféle célokat szolgáló írott szövegek alkotása. A szövegalkotás folyamatának nyomon követése (a vázlatkészítéstől az átolvasásig).</p>	<p><i>Az anyanyelvhez való pozitív attitűd</i> kialakítása, felismerve, hogy az anyanyelv a személyes és a kulturális gazdagodás egyik lehetséges forrása.</p> <p>Mások véleményeinek és érveinek nyitott módon történő megközelítése, <i>konstruktív, kritikai párbeszéd folytatása.</i></p> <p>A nyilvánosság előtti magabiztos megszólalás.</p> <p>A helyes szó-, illetve nyelvhasználaton túl törekvés az <i>esztétikus</i> kifejezőmódra.</p> <p><i>Az irodalom</i> szeretetének elsajátítása.</p> <p><i>A kultúrák közötti kommunikáció</i> iránti pozitív attitűd kialakítása.</p>	<p>Filozófiai gondolatok, problémák anyanyelvi kifejtése, megértése; Vita filozófiai problémákról</p> <p>Nyelvfilozófiai problémák (Bécsi Kör)</p> <p>A létező nyelvi megközelítése;</p> <p>Logikai alapelvek és fogalmak: fogalom, ítélet, következtetés.</p>

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
			<p>Írásbeli információk, adatok és fogalmak keresése, gyűjtése és feldolgozása a tanulás során, a tudás szisztematikus rendszerezése. A fontos információk kiszűrése a szövegértés, beszéd, olvasás és írás során.</p> <p>Saját érvek meggyőző módon történő megfogalmazása szóban és írásban, valamint mások írásban és szóban kifejtett nézőpontjainak a teljes mértékű figyelembevételére.</p> <p>Komplex szövegek (előadások, beszélgetések, utasítások, interjúk, viták) alkotásához, előadásához vagy megértéséhez használt segédeszközök (pl. jegyzetek, vázlatok, térképek) alkalmazása.</p>		
2. Idegen nyelvi kommunikáció	<p>Az idegen nyelvi kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóban és írásban történő megértésének, kifejezésének és értelmezésének képessége a társadalmi és kulturális kontextusok megfelelő skáláján – a munkahelyen, otthon, a szabadidőben, az oktatásban és képzésben – az anyanyelvtől különböző nyelve(ke)n, illetve az iskola tanítási nyelvén az egyéni igények és szükségletek szerint.¹⁶</p>	<p>A szókincs, a funkcionális nyelvtan, az intonáció és a kiejtés ismerete.</p> <p>A verbális interakció különféle típusainak az ismerete (személyes és telefonon történő beszélgetés, interjú stb.).</p> <p>Az irodalmi és nem irodalmi szövegfajták megfelelő körének ismerete (novella, vers, újság- és folyóiratcikkek, honlap, útmutató, levél, rövid beszámoló stb.).</p> <p>A különböző beszélt és írott nyelvi stílusok és regiszterek (hivatalos, hétköznapi, zsurnalisztikai, bizalmas stb.) fő jellemzőinek ismerete.</p> <p>A társadalmi konvenciók és kulturális szempontok, valamint a nyelvföldrajzi, társadalmi és kommunikációs környezethez való kötöttségnek és változatosságnak a felismerése.</p>	<p>Szóbeli üzenetek meghallgatása és megértése a kommunikációs helyzetek megfelelő körében (ismerős, a személyes érdeklődési körhöz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó témákról).</p> <p>Beszélgetés kezdeményezése, folytatása és befejezése ismerős, a személyes érdeklődési körhöz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó témákról.</p> <p>Különféle témákról szóló, nem szakszövegnek minősülő, illetve – egyes esetekben – ismert területhez tartozó témáról szóló, szakszövegnek minősülő írott szövegek olvasása és megértése, valamint különböző típusú és különféle célokat szolgáló írott szövegek alkotása megfelelő helyzetekben.</p> <p>Segédeszközök (pl. jegyzetek, ábrák, térképek) megfelelő használata szóbeli és írásbeli szövegek (beszélgetés, útmutató, interjú, beszéd stb.) megértéséhez vagy alkotásához.</p> <p>A nyelvtanulást szolgáló önálló tevékenységek megfelelő körének kezdeményezése és</p>	<p>A <i>kulturális különbségek</i> iránti fogékonyság, a sztereotípiák elutasítása.</p> <p>Érdeklődés és kíváncsi általában (beleértve a szó nyelvét, a régióban beszélt kisebbségi vagy klasszikus stb.) és a <i>kultúrák közötti</i></p>	<p>A bölcsesség szeretete mint az egyetemes emberi kultúra alapja; Platón, Arisztotelész, Heidegger.</p> <p>Nyelvi és kulturális határokat átlépő ismeret.</p>

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
			<p>folytatása.</p>		
3.1 Matematikai kompetencia	<p>A legalapvetőbb szinten a matematikai kompetencia¹⁷ az összeadás, kivonás, szorzás, osztás, a százalékok és a törtek használatának képességét foglalja magában fejben és írásban végzett számítások során, különféle mindennapi problémák megoldása céljából.</p> <p>Egy magasabb fejlettségi szinten a matematikai kompetencia¹⁸ a matematikai gondolkodásmód (logikus és térbeli gondolkodás) és a valóság magyarázatára és leírására egyetemesen használt matematikai kifejezőmód (képletek, modellek, geometriai ábrák, görbék, grafikonok) használatára való képesség és készség az adott kontextusnak megfelelően.</p>	<p>A számok és mértékegységek biztos ismerete és a mindennapi kontextusokban való használata, amely a számtani alapműveletek és a matematikai kifejezőmód alapvető formáinak – a grafikonoknak, képleteknek és statisztikáknak – az ismeretét foglalja magában.</p> <p>A matematikai kifejezések és fogalmak biztos ismerete a legfontosabb geometriai és algebrai tételeket is beleértve.</p> <p>A matematika segítségével megválaszolható kérdéscsoportok ismerete és megértése.</p>	<p>A matematikai kompetencia alapelemeinek alkalmazása összeadás és kivonás, szorzás és osztás, százalékok és törtek, mértékegységek a mindennapi életben felmerülő problémák A mások által előadott indoklás követése és értékelésre és az indoklás alapgondolatának felismerése (különösen bizonyítás esetén) stb.</p> <p>A matematikai jelek és képletek használata, a matematika nyelvének dekódolása és értelmezése, valamint a matematika nyelve és a természetes nyelv közötti összefüggések felismerése. A matematika segítségével történő és a matematikáról szóló kommunikáció.</p> <p>Matematikai gondolkodás és érvelés, a matematikai gondolkodásmód elsajátítása: absztrakció és általánosítás, ha a kérdés megköveteli, matematikai modellezés, azaz (modellek elemzése és készítése) meglévő modellek használata és alkalmazása a feltett kérdés megválaszolásához.</p> <p>A kritikai gondolkodásra való hajlam; különböző matematikai állítások (pl. állítás és feltevés) megkülönböztetése; matematikai bizonyítások megértése, fogalmak alkalmazási körének és korlátainak a felismerése. Segédeszközök és egyéb eszközök (köztük informatikai eszközök) használata.</p>	<p>Törekvés a „számoktól való félelem” leküzdésére.</p> <p>Hajlandóság a számtani műveletek használatára a mindennapi munkában és a háztartásban adódó problémák megoldására.</p> <p>Az igazságnak, mint a matematikai gondolkodás alapjának tisztelete.</p> <p>Törekvés az állítások alátámasztására szolgáló indokok keresésére.</p> <p>Hajlandóság mások véleményének érvényes (vagy nem érvényes) indokok vagy bizonyítékok alapján történő elfogadására, illetve elutasítására.</p>	<p>Logika – következtetés, Logisztika, Neopozitivizmus.</p>
3.2 Természettudományi és technológiai kompetenciák	<p>A természettudományi kompetencia azoknak az ismereteknek és módszereknek a használatára való képesség és készség, amelyekkel a természettudományok a természeti világot magyarázzák. A technológiai kompetencia ennek a tudásnak az alkalmazása a</p>	<p>A természeti világ, a technológia és a technológiai eszközök és folyamatok alapelveinek az ismerete.</p> <p>A technológia és más területek – tudományos fejlődés (pl. az orvostudományban), társadalom (értékek, erkölcsi kérdések), kultúra (pl. a multimédia) és a környezet (környezetszenyvezés,</p>	<p>A technológiai eszközök és gépek, valamint tudományos adatok és megállapítások felhasználása, illetve az azokkal való munka valamilyen cél vagy következtetés elérése érdekében.</p> <p>A tudományos kutatás lényegi jellemzőinek</p>	<p>Érdeklődés a tudomány és a technológia iránt, azok kritikai értékelése, ideértve a biztonsággal kapcsolatos és az etikai kérdéseket is. A tényszerű adatok pozitív, ám kritikus szemlélete és annak felismerése, hogy a következtetések levonása egy logikai folyamat eredménye.</p> <p>Nyitottság a tudományos</p>	<p>Tudományfilozófiák – a természettudományok hatása a filozófiai gondolkodásra, megismerés filozófiák – empirizmus, pozitivizmus, Bacon, Descartes, Locke, J.S. Mill Comte, Husserl</p>

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
	természeti környezet átalakításában az ember felismert igényeire vagy szükségleteire válaszolva.	fenntartható fejlődés) – közötti összefüggések megértése.	felismerése. Következtetések és a kidolgozásukhoz vezető gondolatmenet ismertetése.	ismeretszerzésre és érdeklődés a tudomány, valamint a tudományos vagy műszaki pályák iránt.	
4. Digitális kompetencia	A digitális kompetencia az információs társadalom technológiáinak (ITT)18 magabiztos és kritikus használatára való képesség a munkában, a szabadidőben és a kommunikációban. Ezek a kompetenciák a logikai és kritikai gondolkodással, a magas szintű információkezelési készségekkel és a fejlett kommunikációs készségekkel állnak kapcsolatban. Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) alkalmazásához kapcsolódó készségek a legalapvetőbb szinten a multimédia technológiájú információk keresését, értékelését, tárolását, létrehozását, bemutatását és átadását, valamint az internetes kommunikációt és a hálózatokban való részvétel képességét ölelik fel.	Az ITT természetének és a mindennapi élet különféle kontextusaiban betöltött szerepének, illetve lehetőségeinek alapos ismerete, amely magában foglalja: ²⁰ a legfontosabb számítógépes alkalmazások, köztük a szövegszerkesztés, a táblázatkezelés, az adatbázisok, az információtárolás és -kezelés ismeretét; az internet és az elektronikus kommunikáció (e-mail, videokonferencia, egyéb hálózati eszközök) használata által nyújtott lehetőségek, valamint a valóság és a virtuális világ közötti különbségek felismerését; az ITT felhasználási lehetőségeinek az ismeretét a személyiség kiteljesítését, a társadalmi beilleszkedést és a foglalkoztathatóságot elősegítő kreativitás és újítás terén; a rendelkezésre álló információk megbízhatóságának és érvényességének (elérhetőség/elfogadhatóság) alapszintű megértését és annak felismerését, hogy az ITT interaktív használata során bizonyos etikai elveket tiszteletben kell tartani.	Mivel az információs társadalom technológiáinak alkalmazására egyre több lehetőség van a mindennapi életben, így a tanulásban és a szabadidőben, a szükséges készségek a következők: elektronikus információk, adatok és fogalmak keresése, gyűjtése és feldolgozása (létrehozása, rendszerezése, a fontos és nem fontos, szubjektív és objektív, a valóságos és a virtuális közötti különbségtétel), valamint szisztematikus módon történő felhasználása; a megfelelő segédeszközök (prezentációk, grafikonok, táblázatok, térképek) használata összetett információk létrehozása, bemutatása vagy értelmezése céljából; internetes oldalak elérése és az azokon történő keresés, valamint internet alapú szolgáltatások, pl. vitafórumok és elektronikus levelezés használata; az ITT használata a kritikai gondolkodás, kreativitás és újítás szolgálatában különböző kontextusokban otthon, a szabadidőben és a munkahelyen.	Hajlandóság az ITT használatára az önálló és a csapatban végzett munka közben, kritikai és reflektív szemlélet alkalmazása a rendelkezésre álló információk értékelése során. Pozitív viszonyulás az internet-használathoz és fogékonyság a világháló biztonságos és <i>felelős</i> használata iránt, beleértve a személyes szféra és a kulturális különbségek tiszteletben tartását is. Érdeklődés a <i>látókör szélesítése</i> érdekében történő ITT-használat iránt kulturális, társadalmi és szakmai célú közösségekben és hálózatokban való részvétel révén.	4. Digitális kompetencia A filozófiai ismeret-szerzés, feladatmegoldás lehetőségei, Logika, logisztika.
5. A tanulás tanulása	A „tanulás tanulása” a saját tanulás önállóan és csoportban történő szervezésének és szabályozásának a képességét foglalja magában. Részt képezi a hatékony időbeosztás, a problémamegoldás, az új tudás elsajátításának, feldolgozásának, értékelésének és beépítésének, valamint az új ismeretek és készségek különböző	Saját kedvelt tanulási módszerek, erősségek és gyengeségek, készségek, alkalmasság értő ismerete. A rendelkezésre álló oktatási és képzési lehetőségek ismerete és annak felismerése, hogy az oktatás és képzés időszaka során hozott különböző döntések hogyan befolyásolják az egyén későbbi pályafutását.	A tanulás és általában véve a pályafutás önálló, <i>hatékony</i> irányítása. ²¹ A tanulás időbeosztása, autonómia, fegyelem, kitartás és információkezelés a tanulási folyamat során. Hosszabb és rövidebb ideig tartó koncentráció. A tanulás tárgyára és céljára irányuló kritikai reflexió. A	A kompetenciák változtatására és további fejlesztésére való hajlandóságot támogató <i>énekp</i> , valamint <i>motiváció</i> és a siker elérésére való képességbe vetett hit. A tanulás pozitív, az életet gazdagító tevékenységként való felfogása, belső készítés a tanulásra. Alkalmazkodóképesség és rugalmasság.	A bölcsesség szeretete, a tanulás szeretete mint életforma – hellenisztikus filozófiák, Plátón, megismerés és megismerhetőség problematikája.

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
	kontextusokban – otthon, a munkahelyen, az oktatásban és képzésben – történő alkalmazásának képessége. Általánosabban fogalmazva a tanulás tanulása erőteljesen befolyásolja azt, hogy az egyén mennyire képes saját szakmai pályafutásának irányítására.		kommunikáció mint a tanulási folyamat része, a szóbeli kommunikáció megfelelő eszközeinek (intonáció, gesztusok, mimika stb.) alkalmazása, valamint különféle multimédia-üzenetek (írott vagy beszélt nyelv, hang, zene stb.) megértése és létrehozása révén.		
6.1 Személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák	A személyközi kompetenciákhoz tartoznak mindazok a viselkedésformák, amelyeket az egyénnek el kell sajátítania ahhoz, hogy képes legyen hatékony és konstruktív módon részt venni a társadalmi életben, és szükség esetén meg tudja oldani a konfliktusokat. A személyközi kompetenciák nélkülözhetetlenek a hatékony személyes és csoportos érintkezésben és mind a köz-, mind a magánélet területén.	A különböző társadalmakban általánosan elfogadott vagy támogatott viselkedési szabályok és viselkedésmódok ismerete. Az egyén, csoport, társadalom és kultúra fogalmak ismerete, illetve e fogalmak fejlődésének a megértése a történelem során. Az egészségmegőrzés, a higiénia és a táplálkozás szabályainak ismerete és ezek kamatoztatása a saját életben és a család életében. Az interkulturális dimenzió szerepének a megértése az európai és más társadalmakban.	Konstruktív kommunikáció különféle társadalmi helyzetekben (tolerancia mások nézeteivel és viselkedésével szemben; az egyéni és a kollektív felelősség tudatosítása). Mások bizalmának és együttérzésének kiváltása. A személyes elégedetlenség konstruktív módon történő kifejezése (az agresszió, az erőszak és az önpusztító viselkedésminták féken tartása). A személyes és a szakmai szféra különválasztása, tartózkodás a szakmai konfliktusok személyes szintre vitelétől. A nemzeti kulturális identitás tudatosítása és megértése Európa és a világ többi részének kulturális identitásával való kölcsönhatásainak az ismeretében; a diverzitásból adódó nézőpontbeli különbségek felismerése és megértése, valamint a saját nézetek konstruktív módon történő kifejezése. Tárgyalóképesség.	A másik ember iránti érdeklődés és tisztelet. Törekvés a sztereotípiák és az előítéletek leküzdésére. <i>KKompromisszumkészség.</i> <i>Tisztesség.</i> <i>Öntudatosság.</i>	Az Én problémája a filozófiában: Descartes, Schopenhauer, Egzisztencializmus: Kierkegaard, Sartre, életfilozófiák.
6.2 Állampolgári kompetenciák	Az állampolgári kompetenciák átfogóbbak, mint a személyköziek, mivel társadalmi szinten működnek. Azoknak a kompetenciáknak a halmazaként írhatók le, amelyek az egyén számára lehetővé teszik az állampolgári szerepvállalást.	A polgári jogok és a lakóhely szerinti ország alkotmányának és kormányának működésének az ismerete. A helyi, regionális, nemzeti, európai és nemzetközi szintű szakpolitikák kidolgozásának folyamatában részt vevő intézmények szerepének és feladatainak ismerete (az EU politikai és gazdasági szerepét is beleértve). A helyi és nemzeti szintű kormányzat kulcsszereplőinek, a politikai pártoknak és az	Résztvétel a település/lakóhely életében, valamint a nemzeti és európai szintű döntéshozásban; választásokon való szavazás. A szolidaritás kifejezése a helyi, illetve a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti érdeklődés nyilvánítása és a problémamegoldásban való részvétel révén. A közintézményekkel	A lakóhelyhez, hazához, az Európai Unióhoz és általában véve Európához és a világhoz (a világ adott részéhez) való <i>tartozás érzése.</i> Hajlandóság a különböző szinteken folyó demokratikus döntéshozásban való <i>résztételre.</i> Érdeklődés az önkéntes <i>állampolgári szerepvállalás</i> iránt, a társadalmi sokszínűség és a társadalmi kohézió támogatása. A mások által vallott <i>értékeknek és mások</i>	A szabadság és az emberi jogok kérdése – Szent Ágoston, Spinoza, Kant, Rousseau, J.S.Mill – egzisztencializmus; Társadalomfilozófia, jogfilozófia.

A filozófia tantárgy tantervéhez szervesen kapcsolódó kulcskompetenciák és azok megjelenési területe (megjelenítési formák, időszakok, ill. témakörök szerint)					
Terület	A kompetencia meghatározása	A kompetenciát alkotó – mindig az adott kontextusnak megfelelő – ismeretek, készségek és attitűdök			Formák, témakörök, időszakok
		Ismeretek	Készségek	Attitűdök	
		<p>általuk hangoztatott politikai nézeteknek az ismerete.</p> <p>A demokrácia és az állampolgárság fogalmainak és az azokról szóló nemzetközi nyilatkozatoknak (köztük az Európai Unió alapjogi chartájának és a Szerződéseknél) az ismerete.</p> <p>A nemzeti, az európai és a világtörténelmet befolyásoló legfontosabb események, áramlatok és változást kiváltó szereplők, valamint Európa és szomszédai jelenlegi helyzetének az ismerete.</p> <p>A kivándorlás, bevándorlás és a kisebbségek fogalmának ismerete európai és világviszonylatban.</p>	<p>való hatékony érintkezés.</p> <p>Az EU által kínált lehetőségek kihasználása.</p> <p>Az országban beszélt nyelv használatához szükséges készségek.</p>	<p><i>magánéletének a tiszteletben tartása</i>, adott esetben fellépés a társadalomellenes viselkedéssel szemben.</p> <p>Az emberi jogok és az <i>egyenlőség</i> elfogadása mint az európai modern demokratikus társadalmakban megjelenő szolidaritás és felelősség alapja, a férfiak és a nők közötti egyenlőség elfogadása.</p> <p>A különböző vallási és etnikai csoportok <i>értékrendjei</i> közötti különbségek tiszteletben tartása és megértése.</p> <p>A tömegtájékoztatóból származó <i>információk kritikus szemlélete</i>.</p>	
7. Vállalkozói kompetencia	<p>A vállalkozói kompetenciának egy aktív és egy passzív összetevője van: egyrészt a változás kiváltására való törekvés, másrészt a külső tényezők által kiváltott újítások üdvözlésének és támogatásának a képessége. A vállalkozói kompetencia része a változáshoz való pozitív viszonyulás, az egyén saját (pozitív és negatív) cselekedetei iránti felelősség vállalása, a célok kitűzése és megvalósítása, valamint a sikerorientáltság.</p>	<p>A rendelkezésre álló lehetőségek ismerete és az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek felismerése.</p>	<p>A tervezés, szervezés, elemzés, kommunikáció, cselekvés, eredményekről való beszámolás, értékelés és dokumentáció készségei.</p> <p>Projektek kidolgozásához és végrehajtásához szükséges készségek.</p> <p>Az együttműködésre épülő, rugalmas csapatmunka.</p> <p>A személyes erősségek és gyengeségek felismerése.</p> <p>Az események elébe menő cselekvés és a változásokra való pozitív reagálás.</p> <p>A kockázatok felmérése és kellő időpontban és módon történő vállalása.</p>	<p>Kezdeményező-készség. Pozitív viszonyulás a változáshoz és az újításhoz.</p> <p>Késztetés azoknak a területeknek a keresésére, ahol az ember vállalkozói készségei teljes skáláját kamatoztathatja – például otthon, a munkahelyen és a helyi közösségben.</p>	A globalizáció etikai – filozófiai kérdése
8. Kulturális kompetencia	<p>A gondolatok, élmények és érzések különféle módon – többek között zene, tánc, irodalom, szobrászat és festészet – történő kreatív kifejezésének fontosságát foglalja magában.²²</p>	<p>Az emberiség történelméről tanúskodó jelentős kulturális alkotások alapszintű ismerete, beleértve a populáris kultúrát is.</p> <p>A nemzeti és európai kulturális örökség és ezek világban elfoglalt helyének az ismerete.</p> <p>Az európai kulturális és nyelvi sokszínűség tudatosítása.</p> <p>A közízlés alakulásának és az esztétikai tényezők mindennapi életben betöltött fontosságának felismerése.</p>	<p>A különböző kifejezőmódokon keresztül történő művészi önkifejezés a saját tehetségnek megfelelően.</p> <p>A kultúra tág értelmezésén alapuló műalkotások és előadások értékelése és élvezete.</p> <p>A saját egyéni kreatív és kifejezési szempontok és megnyilatkozások másokéhoz való viszonyítása.</p> <p>A kulturális tevékenységben rejlő gazdasági lehetőségek felismerése és kiaknázása.</p>	<p>Nyitottság a kulturális kifejezés sokfélesége iránt.</p> <p>Hajlandóság az esztétikai érzék fejlesztésére a művészi önkifejezés és a kulturális élet iránti folyamatos érdeklődés révén.</p> <p>A diverzitás tiszteletével párosuló erős identitástudat.</p>	

Belépő tevékenységformák

A tantárgy specifikumának megfelelően egyaránt szükséges a kognitív (analízis, szintézis, dedukció, indukción) és az integráló képességek fejlesztése.

Egy adott probléma mindennapi, művészi, tudományos, filozófiai és vallási felvetési módjának a megismerése.

Az egyszerűbb erkölcsi kérdések, életproblémák filozófiai kérdésként való megfogalmazása, filozófiai szempontú értelmezése.

Egyszerűbb filozófiai szövegek olvasása.

Ennek során ismerkedés a filozófia szaknyelvével, alapvető fogalmaival, az értelmezés lehetőségeivel.

Korábban ismeretlen fogalmak megértésének, meghatározásának a gyakorlása a szöveg kontextusából.

Önállóan vagy tanári irányítással a filozófiai probléma felismerése az elemzett műrészletben.

Az olvasott szövegekben ismerje fel a különböző érvelési technikákat.

Fejlessze argumentációs készségét, tanuljon meg különbséget tenni helyes és inkorrekt érvelés között.

Minden tanuló kapjon lehetőséget arra, hogy egyéni álláspontját kialakítsa és véleménye mellett érveljen.

Használatuk révén tanulja meg kezelni a legfontosabb korszerű, magyar nyelven is forgalomban lévő, ismeretterjesztő célú filozófiai kézikönyveket.

TÉMAKÖRÖK TARTALMAK

Bevezető beszélgetés Egy választott téma (kérdés, probléma) különböző megközelítésekben (hétköznapi, művészeti, szaktudományos, filozófiai) való bemutatása; a filozófia tárgya, a filozófiai gondolkodás sajátosságai.

Antik filozófia Az arkhé és a logosz, a létező és a lét, vélekedés és igazi tudás, a világról való beszéd és gondolkodás, az erkölcsi jó, a szókratészi érvelési módszer (preszókratikusok és Szókratész).

Az állandó megragadása a változó dolgokban, az igazi megismerés lehetősége, a jó ideája, az ideális állam, a dialógus mint módszer (Platón) a létező és a lényeg szétválasztásának kritikája, anyag-forma kettőssége, a szubsztancia keletkezése és létezése, ideális államformák, az erkölcsi jó, erények, „két szélsőség közötti közép” (Arisztotelész) az erkölcsi jó, erények, boldogság, biztos ismeret a külvilágról, igazságkritérium, szellemi és anyagi világ (epikureusok, sztoikusok, szkeptikusok, újplatonizmus).

Fogalmak

Kozmosz, arkhé, logosz, vélekedés (doxa) és a valódi ismeret (episztémé), szophisztész, dialektika, bábáskodás, idea, részesedés, visszaemlékezés, metafizika, szubsztancia, erény (areté), boldogság (eudaimónia), sztoa, szkepszis,

Ajánlott műrészletek Hérakleitosz: Töredékek B 1; Parmenidész: Tanköltemény B 8 1-61; Platón: Állam VII. 514 a-518 b, (Barlanghasonlat); Szókratész védőbeszéde, Lakoma (részletek); Arisztotelész: Politika, Poétika (részletek), Nikomakhoszi Etika II. 5-6. 1106b-1107 a; Epiktétosz: Kézikönyvecske 1. fejezet; Epikurosz levele Menoikeuszhoz (részlet); Seneca: Az élet rövidségéről.

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai fogalmak, illetve hatások. □ Például: antik görög irodalom: Homérosz művei, Euripidész és Szophoklész drámái, mitológia; reneszánsz; felvilágosodás; klasszicizmus; romantika; barokk; Dante: Isteni színjáték; Janus Pannonius; Balassi; Berzsenyi; Keats: Óda egy görög vázához; Kosztolányi: Marcus

Aurélius; Thomas Mann: Halál Velencében. □ Magyar nyelv: nyelv és gondolkodás, retorika; történelem: az ókori görögök, az ókori Róma; biológia és földrajz: elméletek a világegyetem kialakulásáról, az élet keletkezéséről, Hippokratész, Ptolemaiosz; fizika- és matematikatörténeti ismeretek: Thalész, Püthagorasz, Eukleidész, Arkhimédész; festészet: Raffaello: Az athéni iskola; az antik világ művészete (festészet, építészet, szobrászat) stb.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák (esszé, beszélgetés)

A vélekedés és a tudás; Erények az ókorban és napjainkban; Az ideális állam; Szerelemfelfogások Platón Lakoma és Dante Isteni színjáték c. műveiben; „Mert a kutatás és a tanulás teljes egészében nem más, mint visszaemlékezés.” (Platón)

Középkori filozófia

A keresztény teológia és az antik filozófia, a kereszténység világ- és istenfelfogása (patrisztika), hit és tudás, test és lélek dualizmusa. □ A boldogság mibenlétének keresése, Isten felé irányuló szeretet, az igazságot kereső ember, a rossz mint léthiány, a szabad akarat (Szent Ágoston). □ Az általános fogalmak és az egyedi létezők viszonya, értelmi és hitigazság, Isten létének öt úton történő bizonyítása, skolasztikus érvelési módszer (skolasztika, Aquinói Szent Tamás).

Fogalmak

Patrisztika, semmiből való teremtés, teológia, logosz, immanens és transzcendens világ, boldogság, erkölcsi rossz, szabad akarat, skolasztika, univerzália-vita, realizmus, nominalizmus, ontológiai istenérv, skolasztikus érvelési módszer, tomizmus.

Ajánlott műrészletek

Szent Ágoston: Vallomások VII. könyv III–V, VII, XI–XVI, (a szabad akarat és a rossz kérdései). Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae, Pars.I, Questio I., Art. 1–2.

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása

Irodalom: a művekben felvetett kérdések filozófiai elmélyítése. Például: antik irodalom; Dante: Isteni színjáték; barokk magyar irodalom; önéletírás; Bethlen Miklós; II. Rákóczi Ferenc; Lev Tolsztoj; Babits Mihály Ágoston-tanulmánya. Magyar nyelv: a retorika alkalmazása. Történelem: a kereszténység, Európa a 14–15. században. Képzőművészetek: festészet: Botticelli és Dürer Ágoston-ábrázolása, Grünewald; építészet: román stílus, gótika stb. Zene.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák

Honnan ered a rossz? „Ne kifelé fordulj – térj magadba; az ember bensőjében lakik az igazság.” (Szent Ágoston) Az antik filozófia hatása Aquinói Szent Tamás istenbizonyítékaiban.

Újkori filozófia

Biztos ismeretelméleti kiindulópont keresése, tapasztalat és értelem, kételkedés, a „velünk született eszmék” tana és kritikája (Bacon, Descartes, Locke), (magyar filozófiai vonatkozás: Apáczai Csere János). □ Társadalmi szerződés- elméletek, a hatalom legitimitásának kérdése, a közjó és az egyéni érdek, radikális szakítás a klasszikus természetjogi tradícióval (Locke, Rousseau). □ A felvilágosodás, az ész és az értelem lehetőségei és korlátai, a tudományos haladásba vetett hit (enciklopédisták, Kant). □ Túllépés az empirizmus és a racionalizmus egyoldalúságán, „kopernikuszi fordulat”, a jelenségvilág és a magukban lévő dolgok világa, a morális jó (Kant). □ Átfogó metafizikai rendszer, a gondolkodás és a lét, a szabadság és a szellem kibontakozási folyamata a világtörténelemben (Hegel).

Fogalmak

Racionalizmus és empirizmus, módszeres kétely, szubsztanciák: Isten, a gondolkodó és a kiterjedt dolog, velünk született eszmék, idea, tabula rasa, társadalmi szerződés-elmélet, természetjog, természeti törvény, liberalizmus, Sapere aude!, ráció, deizmus, tapasztalati és nem tapasztalati ismeretek, analitikus és szisztematikus ítéletek, kopernikuszi fordulat, kategorikus imperativusz, abszolút eszme, triád-forma: tézis, antitézis, szintézis, dialektika.

Ajánlott műrészletek

Descartes: Elmélkedések a metafizikáról 1–3. Locke: Értekezés az emberi értelemről II. könyv, I. fejezet, 1–5. §, (Második) Értekezés a kormányzatról II., VII., XI–XII. fejezet. Rousseau: A társadalmi szerződésről, I–II. könyv. Kant: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?, A tiszta ész kritikája. Bevezetés. Hegel: Előadások a világtörténet filozófiájáról (részletek).

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai hatások. Például: klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, romantika.

Moliere: Tartuffe; Goethe: Werther; Csokonai: A tihanyi Ekhóhoz, A Magánossághoz; Schiller, Babits, Kosztolányi, József Attila, Bulgakov. Magyar nyelv: nyelv és megismerés.

Történelem: A történelem modern felfogása és periodizációja.

Magyar filozófia: Apáczai Csere János: Magyar Encyclopaedia (1655).

Fizika: Kopernikusz, Galilei, Descartes, Newton, Leibniz.

Kémia: Boyle.

Mozart zenéje.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák

„Semmi sincs az értelemben, ami ne lett volna meg előbb az érzésekben.” (Locke)

A hatalom és az egyén, a közjó és az egyéni jó.

„A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából.” (Kant)
A felvilágosodás kritikája.

Az individuum és a világ viszonya, az individuum létezése, választási lehetősége, a hit és a létezés, a dionüszoszi, az apollóni és a szókratészi ideál, „minden érték átértékelése”, Isten halott, az értékteremtő ember, „ugyanannak örök visszatérése”, a hatalom akarása (Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche, magyar filozófiai vonatkozások: Hamvas Béla). A fenomenológia mint leíró módszer és a priori tudomány, az emberi létezés és lényeg, szabadság, választás, felelősség, szorongás, Semmi, a létre vonatkozó kérdés újbóli feltevése, a lét és a létező, (Sartre, Heidegger). A világ értelmezésére, illetve megváltoztatására törekvés, a világ anyagi egysége, a praxis és a teória viszonya (Marx, magyar filozófia: Lukács).

A megismerés, az elméletalkotás stádiumai, értelem és jelentés, a kijelentések logikai elemzése és igazolhatósága, nyelv és valóság, tudományfejlődés (Comte, Bécsi Kör, Wittgenstein, Kuhn, magyar filozófiai vonatkozások, például: Pauler Ákos, Polányi Mihály, Lakatos Imre). □ Az emberi tér átalakulása a posztindusztriális társadalomban, manipulált fogyasztás, a tudás hatalmi kérdéssé válása, metafizikai centrum megszűnése, metanarratívák megkérdőjeleződése, diszkurzusok integráló szerepe (posztmodern, pl. Lyotard, Habermas).

Fogalmak

Individuum, egzisztencia; esztétikai, etikai, vallási stádium; dionüszoszi,

apollóni művészet, Übermensch, fenomenológia, egzisztencializmus, materializmus, pozitívizmus, (analitikus filozófia, logikai pozitívizmus), verifikáció, falszifikáció, nyelvjátékok, kijelentés, paradigma, posztmodern, manipuláció.

Ajánlott műrészletek

Schopenhauer: A világ mint akarat és képzet III. 31-33.§, IV.rész (részletek); Kierkegaard: Félelem és rettegés.

Előszó (Ábrahám); Nietzsche: Így szól Zarathusztra.

Előljáró beszéd, A három átváltozásról, A felsőbbrendű emberről; Sartre: Mi az egzisztencializmus?; Marx: Tézisek Feuerbachról; Comte: A pozitív szellem (részletek); Schlick: A filozófia fordulata (részletek); Carnap: A metafizika kiküszöbölése (részletek); Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete (részletek); Lyotard: A posztmodern állapot (részletek).

Interdiszciplináris és kultúrtörténeti vonatkozások ajánlása

Irodalom: az olvasott művek értelmezésével összefüggő filozófiai hatások.

Például: görög drámák, romantika, realizmus; Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, Karamazov testvérek; Thomas Mann; egzisztencialisták, Sartre novellái és drámái; Camus regényei; Semprun: A nagy utazás; Ady, Babits, Kosztolányi, Szabó Lőrinc; avantgárd; Déry Tibor, József Attila; 20. századi epika, Esterházy P., Tandori.

Magyar nyelv: nyelv és gondolkodás, nyelv és megismerés, valóság és jelentés.

Történelem: világvallások, keleti filozófiák, Európa 1789–1914, Európa és a világ a 19–20.században, A kétpólusú világ.

Művészetek, építészet, festészet.

Matematika.

Biológia: Darwin.

Fizika: Einstein, Heisenberg, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő.

Zene.

Ajánlott írásbeli és szóbeli témák

„Az ember az, amivé önmagát teszi.” (Sartre). A kijelentések igaz, illetve hamis volta. „Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”, „Nyelvem határai világom határait jelentik.” (Wittgenstein); „Miért van egyáltalán létező és nem inkább semmi?”(Heidegger). A fogyasztói társadalom, a manipuláció.

A továbbhaladás feltételei

Tudatosuljon a tanulóknak, hogy a filozófiai gondolkodásmód az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különbözik, ugyanakkor ötvözi azokat. A tanulók ismerjék fel a filozófia integráló, szintetizáló és értékhordozó szerepét az emberi kultúrában.

Legyenek képesek egy-egy szerző jellemző szövegeinek értelmezésére, filozófiai fogalmak jellemző kontextusának felismerésére.

Próbáljanak hétköznapi problémákat filozófiai kérdésekként is megfogalmazni.

Elvárható a tárgyyszerű, indulatmentes vitakultúra, a logikus érvelés, a tolerancia, a gondolati alternatívák